ΠΕΡΙΕΡΓΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Η ΑΠΟΚΡΗΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΟΧΗ

Ἡ περίφημες Διονυσιακὲς γιορτές. Πῶς γιορταζόντουσαν. Ὁ Διόνυσος καὶ οἱ Σάτυροι. Πομπές, γλέντια, συμπόσια. Ἡ ἐλευθερία τῶν δούλων. Τὰ «ἐξ ἀμάξης». Ἡ θυσίες στὸ Διόνυσο. Ὁ χορὸς πάνω στό ἀσκὶ τοῦ τράγου. Ἀγῶνες κρασοποσίας. Βραβεῖα καὶ δῶρα. Χάριτες εἰς καταδίκους. Ἡ θυσίες γιὰ τὶς ψυχές, κλπ.

Τέσσερες φορὲς τὸν χρόνο, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν τὶς Διονυσιακές γιορτές τους ἀπὸ τὶς ὁποῖες λείψανο, κάπως ἀλλαγμένο, εἶνε ἡ σημερινὲς Ἀποκρηνὲς τῆς ἐποχῆς μας.

Στὶς γιορτὲς αὐτὲς πίναν, χορεῦαν, εὐθυμοῦσαν καὶ ὀργίαζαν. Τὸ ἐπικρατέστερο δὲ τραγοῦδι, ποὺ τραγουδοῦσαν στὶς γιορτὲς αὐτὲς ἦταν ὁ «Διθύραμβος».

Ὅσοι ἐλάβαιναν μέρος στὴ γιορτὴ μετημφιέζοντο ποικιλοτρόπως, ζωνόντουσαν μὲ δέρματα γιδῶν καὶ κατσικιῶν καὶ ἄλλων ζώων (τὸ πειὸ περιζήτητο δέρμα, ἦταν τὸ δέρμα τοῦ πάνθηρος), σκέπαζαν τὰ πρόσωπά τους μὲ προσωπίδα ἀπὸ ξύλο ἢ ἀπὸ φύλλα, ἢ τὸ χρωματίζανε μὲ πηλό, κατακαθίσματα τοῦ κρασοβαρελιοῦ καὶ ὁ,τι ἄλλη βαφὴ εἶχαν πρόχειρη. Μεταμφιεζόντουσαν, δέ, ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες ἀλλὰ καὶ ἡ γυναῖκες, σὲ Βάκχους, Θυάδας, Λήναες καὶ ἰδίως σὲ Σατύρους.

***

Ἡ συνήθεια νὰ μεταμφιέζωνται στὶς Διονυσιακὲς ἑορτὲς προῆλθε καὶ καθιερώθηκε ἀπὸ δύο λόγους.

Πρῶτα, γιατὶ ὁ Θεὸς Διόνυσος ἐθεωρεῖτο ὅτι περιτριγυριζόταν πάντα ἀπὸ ἕνα πλῆθος Σατύρων, ποὺ εἶχε διάφορες μορφές, κατὰ τὴ Μυθολογία, καὶ χορεύατ θορυβωδῶς, γύρω ἀπὸ αὐτόν. Γιὰ τοῦτο καὶ οἱ ἑορτάζοντες τὰ Διονύσια, προσπαθοῦσαν νὰ μιμηθοῦν ὅσο μποροῦσαν τοὺς μαινομένους αὐτοὺς Σατύρους, σκεπαζόμενοι μὲ δέρματα καὶ χτυπῶντες κύμβαλα, ὅπως οἱ ἱερεῖς τῆς Κυβέλης. Ἔτσι ἔκαναν τοὺς χορούς των, χοροὺς Σατύρων καὶ Μαινάδων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εὐχαριστοῦσε κατὰ τὴ γνώμη τους τὸν Θεό.

Δεύτερος λόγος τῶν μεταμφιέσεων ἦταν ἡ εὐθυμία καὶ τὸ μεθῦσι. Οἱ ἑορτάζοντες ἔδειχναν ἔτσι τὴν μεγάλη λατρεία τους στὸ Θεό, γιατὶ ὅποιος δὲν ἔπινε κρασὶ ἐθεωρεῖτο ἀσεβὴς πρὸς τὸν Διόνυσο.

Σὲ τέτοια δὲ κατάσταση ποὺ ἐρχόντουσαν τοὺς ἄρεσε νὰ βωμολοχοῦν καὶ νὰ παρεκτρέπωνται.

Γιὰ τὸν λόγο ἀκριβῶς αὐτὸν ἦταν ἀνάγκη νὰ κρύβουν τὰ πρόσωπά των κάτω ἀπὸ προσωπίδα γιὰ νὰ μὴ τοὺς γνωρίζουν, οἱ πειραζόμενοι ποῖοι ἦσαν.

Ἡ Διονυσιακὲς αὐτὲς γιορτὲς ἦσαν τεσσάρων εἰδῶν:

***

1) «Τὰ μικρὰ ἢ κατ' ἀγρούς Διονύσια». Αὐτὰ γιορταζόντουσαν κατὰ τὸν μῆνα Ποσειδῶνα (15 Δεκεμβρίου—15 Ἰανουαρίου), στοὺς διαφόρους Δήμους τῆς Ἀττικῆς.

Ἡ γιορτὴ αὐτὴ γινότανε μὲ μεγάλη εὐθυμία, ἐλευθερία καὶ θόρυβο. Τὴ περισσότερη φασαρία ἔκαναν, στὴν ἑορτὴ αὐτὴ ἡ φωνές, τὰ τραγούδια καὶ οἱ χοροί, τῶν δούλων ποὺ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ἀπολαμβάναν τελεία ἐλευθερία.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πανηγυρισταὶς αὐτούς, γύριζαν ἀπάνω σὲ ἁμάξια, μεταμφιεσμένοι ὅπως παραπάνω γράψαμε, καὶ ἔκωπταν καὶ βωμολοχοῦσαν ἐναντίον παντὸς, ποὺ θὰ συναντοῦσαν στὸν δρόμο, ὁποιος δήποτε κι' ἂν ἦτανε ἐκεῖνος. Ἀπὸ κεῖ καὶ ἡ φράσις ποὺ ἔμεινε ἕως τὶς ἡμέρες μας: «Εἶπε τὰ ἐξ ἁμάξης», τὸ ὁποῖον τότε τὸ ἐλέγανε

— «Κῶμος ἐξ ἁμαξῶν».

Κατὰ τὴ γιορτὴ αὐτὴ γινόντουσαν καὶ τὰ λεγόμενα «ἀσκώλια», ἕνα παιγνίδι ψυχαγωγικὸ ὡς ἑξῆς περίπου.

Οἱ πανηγυρίζοντες θυσίαζαν στὸν Διόνυσο ἕνα τράγο, ἀπὸ τὸ δέρμα τοῦ ὁποίου κατεσκεύαζαν ἀσκό, τὸν ὁποῖον ἀφοῦ φυσοῦσαν καὶ τὸν φούσκωναν μὲ ἀέρα, τὸν ἀλοίβανε μὲ λάδι καὶ ἀπάνω σ' αὐτὸν χόρευαν χορευταὶ ἐπιδέξιοι. Ὅποιος μποροῦσε νὰ χορέψῃ περισσότερη ὥρα ἀπάνω στὸ ἀσκὶ αὐτό, ἔπαιρνε ὡς νικητὴς τὸ «γέρας».

Τὸ «γέρας» αὐτὸ ἦταν ἕνα ἀσκὶ γεμάτο κρασί.

Ἡ γιορτὲς αὐτὲς ἦσαν μᾶλλον λαϊκές.

***

2) Τὰ «Ἀνθεστήρια» (ἀπὸ τὸ ἀνθός). Ἐγιντόντουσαν τὸν μῆνα Γαμηλιῶνα. (15 Ἰανουαρίου—15 Φεβρουαρίου). Αὐτὲς οἱ γιορτὲς γινόντουσαν κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι στὸ ναὸ τοῦ Ληναίου Διονύσου, κοντὰ στὸ Διονυσιακὸ Θέατρο.

Ἡ πομπὴ γινόταν μὲ μεγάλη μεγαλοπρέπεια. Γινόντουσαν ἀγῶνες, θυσιαζόταν τράγος στὸ ναὸ τοῦ Διονύσου καὶ χορεύανε ἕνα ἰδιαίτερον χορό, μὲ ἰδιαίτερα τραγούδια, ποὺ ὀνομαζόταν «τραγικός».

***

3) Τὰ «Ἀνθεστήρια». Ἐλάμβαναν χώραν κατὰ τὸν μῆνα ἀνθεστηριῶνα. (15 Φεβρουαρίου—15 Μαρτίου). Καὶ μάλιστα τὴν 12 τοῦ μηνὸς καὶ βασοῦσαν τρεῖς ἡμέρες. Κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς ἡμέρες εἶχε καὶ ἰδιαίτερη ὀνομασία.

Καὶ πρῶτα: τὰ π ι θ ο ί γ ι α. Γιατὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀνοιγόντουσαν τὰ πιθάρια, ποὺ εἶχανε τὸ νέο τὸ κρασί, ὅπως σ' ἡμᾶς τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

Δεύτερα: οἱ Χ ό ε ς (ἀπὸ τὸ χοῦς=ποτῆρι). Γιατὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη γινόταν διαγωνισμός, ποιὸς θὰ ἔπινε τὰ περισσότερα ποτήρια. Κι' ἐκεῖνος ποὺ θὰ κηρυχτόταν νικητὴς ἔπαιρνε γιὰ βραβεῖο ἕνα ἀσκὶ γεμάτο νέο κρασὶ καὶ ἕνα χρυσὸ στεφάνι.

Τρίτη: Χ ύ τ ρ ο ι γιατὶ μέσα σὲ πύλινες χύτρες, προσφέρανε στὸν Διόνυσο καὶ στὸν χθόνιον Ἑρμῆν, καρπούς ψημένους, μαζὶ μὲ λουλούδια, ὡς θυσία ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν πεθαμένων ὅπως καὶ τὰ δικά μας κόλλυβα, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι τὰ δικά μας εἶναι βρασμένα. Σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως στὴ Μακεδονία, τὰ κόλλυβα δὲν εἶναι μοναχὰ σιτάρι, ἀλλὰ καὶ καλαμπόκι, κουκιά, ρεβύθια, κριθάρι κ.λ.π. βρασμένα.

Στὶς τρεῖς αὐτὲς ἡμέρες τῶν Ἀνθεστηρίων, ἐλάμβαναν μέρος καὶ οἱ δοῦλοι μὲ πλήρη ἐλευθερία καὶ μὲ τὴν ἄδεια τῶν ἀφεντάδων τους.

Στὶς γιορτὲς αὐτὲς πάντοτε μιὰ γυναίκα ἄρχοντος, ταμμένη, ἐρχότανε συνοδευομένη ἀπὸ ἱερεῖς, ποὺ τοὺς λέγαν «γεραιρούς», στὸν ναὸν τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ προσέφερε θυσίες ἀφοῦ πρῶτα ἀπήγγειλε ὅρκον, γιὰ τὴ καθαριότητά της καὶ τὴν ἁγνότητά της, κατὰ τὸ τότε ἅγιο νόμιμα.

***

4) Τὰ *ἐν Ἄστει* ἢ Μεγάλα Διονύσια, γινόντουσαν τὸν μῆνα Ἐλαφηβολιῶνα (15 Μαρτίου—15 Ἀπριλίου).

Αὐτὴ ἦταν ἡ πειὸ σπουδαία ἑορτὴ ἀπὸ ὅλες ποὺ γινόντουσαν στὴν ἀρχαία Ἀττικὴ, ἴση σχεδὸν μὲ τὰ μεγάλα Παναθήναια.

Γινόταν δὲ ἡ γιορτὴ αὐτὴ ὡς ἑξῆς:

Μὲ μεγάλη πομπὴ καὶ μὲ «διθύραμβους» τὸ πλῆθος συνώδευεν ἕνα ὡραῖο νεανίαν ποὺ ἦταν μεταμφιεσμένος σὲ Διόνυσο, μαζὶ μὲ ἕνα ξόανο τοῦ Διονύσου. Ἀφοῦ τὸν γύριζαν σ' ὅλην τὴν πόλι, τὸν πήγαιναν ἔπειτα στὸν μικρὸ ναὸ τοῦ Ἐλευθερίου Διονύσου.

— Στὴ γιορτὴ αὐτὴ συνέρρεαν χιλιάδες κόσμου. Ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Ἀττικὴ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Στὴ γιορτὴ αὐτὴ προήδρευε ὁ «ἐπώνυμος ἄρχων», κι' αὐτὸς ἔδιδε τὴ σειρὰ στοὺς ποιητὰς νὰ διαβάσουνε τὰ δράματά τους.

Αὐτὴν τὴν ἡμέραν οἱ νικηταὶ τραγῳδοὶ στεφανοῦντο μὲ χρυσὰ στεφάνια. Ἐπίσης πολλὲς χάριτες καὶ τιμὲς σκορπιζόντουσαν, ἔμπρὸς σ' ὅλο τὸ πλῆθος σ' ὅσους εὐεργέτησαν τὴ πόλι, ἢ ὅπως δήποτε διέπρεψαν.

Ἐπίσης ἐδίδετο ἐλευθερία καὶ στοὺς καταδίκους ποὺ ἦτανε στὶς φυλακές.

Ὑπῆρχε μάλιστα καὶ νόμος, καθὼς μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν Δημοσθένη, νὰ στεφανώνωνται στὴν ἑορτὴ αὐτή, ὅσοι ὠφέλησαν τὴν πόλι καὶ τὴν Κοινωνία μὲ τὴ καλοκαγαθία τους καὶ μὲ τὴν ἀρετή τους.

Αὐτὲς ἦταν οἱ Ἀπόκρηες τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων, τῶν προγόνων μας.

ΟΙ ΣΚΥΛΟΙ ΠΟΥ... ΤΡΩΓΟΝΤΑΙ

Σὲ πολλοὺς πρωτογόνους λαοὺς οἱ σκύλοι θεωροῦνται... ὡς φαγώσιμον εἶδος.

Αὐτὸ γίνεται πρὸ πάντων στὶς φυλὲς ποὺ εἶνε Μαλαισιανῆς καταγωγῆς, στὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ἀσίας καὶ στὶς Ἰνδίες.

Οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἔχουν δύο εἴδῶν σκύλους. Ἐκεῖνοι ποὺ χρησιμοποιοῦν στό κυνήγι τους κι' ἐκεῖνοι ποὺ τρέφουν γιὰ νὰ γίνουν κατάλληλοι πρὸς σφαγήν.

Στὶς Φιλιππίνες ἰδίως βλέπει κανεὶς νὰ πωλοῦνται στὴν ἀγορὰ φαγώσιμοι σκύλοι, ἀφοῦ τοὺς παχαίνουν προηγουμένως καλά.

Οἱ περισσότεροι ἄγριοι στὶς Φιλιππίνες τρελλαίνονται γιὰ τὸ κρέας τοῦ σκύλου. Τὸ θεωροῦν ἀνώτερο ἀπὸ τοῦ βουβάλου. Ἕνα γλέντι στὸ ὁποῖο δὲν σερβίρεται ψητὸς «τσού», δηλαδὴ σκύλος, θεωρεῖται ἀνάξιο λόγου.

Ἡ ἴδια συνήθεια παρατηρεῖται καὶ σὲ πολλὲς φυλὲς τῆς Ἰνδοκίνας, ποὺ εἶνε κι' αὐτὲς Μαλαισιανῆς καταγωγῆς. Οἱ φυλὲς αὐτὲς εἶχαν κι' ἕναν παράξενο θρῦλο· ἀνάμεσα στοὺς προγόνους τους συγκαταλέγεται κι' ἕνας σκύλος ποὺ κατέβηκε... ἀπὸ τὸν οὐρανό!

Τὸ περίεργο εἶνε ὅτι στὴν Αὐστραλία συμβαίνει ἀντιθέτως τὸ ἀντίθετο. Οἱ ἰθαγενεῖς ἐκεῖ ποὺ τρῶνε ὅ,τι τύχῃ ὡς καὶ φείδια καὶ μηρμύγκια καὶ ἔντομα συχαμερά, προτιμοῦν νὰ πεθάνουν τῆς πείνας παρὰ νὰ φᾶνε σκῦλο.

Αὐτὸ ὅμως, δὲν γίνεται γιατὶ δὲν τοὺς συχαίνονται. Θεωροῦν ὅμως, τὸ σκῦλο γιὰ ζῶον ἱερὸ καὶ δὲν τολμοῦν νὰ τὸν ἐγγίσουν ἀπὸ φόβο μήπως ἐπισύρουν... τὴν κατάρα τῶν θεῶν!